

εκφυλισμός των ιδεών

Θεόδωρος Π. Γκεβεζές

20 Οκτωβρίου 2014

Συχνά ακούμε φράσεις όπως "δεν υπάρχουν νέες ιδέες πια" ή "δεν γίνονται σήμερα μεγάλα πράγματα όπως παλιότερα" ή "απουσιάζουν σήμερα οι μεγάλες καινοτομίες, απουσιάζουν οι μεγάλοι άντρες". Η αντίληψη ότι οι σημερινές ιδέες υπολείπονται κατά πολύ των παλαιότερων διατρέχει όλους τους τομείς της ζωής μας, από την τέχνη ως την επιστήμη και από την πολιτική ως τον αθλητισμό. Κι όμως, οι μεγάλες ιδέες είναι εδώ. Και οι άνθρωποι που τις αναπτύσσουν είναι εδώ.

Τι είναι τότε αυτό που δίνει την εντύπωση ότι τίποτα "μεγάλο" δεν συμβαίνει πια; Σαφώς και παίζει ρόλο η έμφυτη προτίμησή μας σε καθετί γνωστό, σε καθετί δοκιμασμένο θεωρώντας το ως αυθεντία, η μνησικακία και η ζήλια μας απέναντι σε οτιδήποτε σύγχρονο επειδή δεν το καταφέραμε εμείς οι ίδιοι και ο εγγενής φόβος μας απέναντι σε καθετί καινούργιο. Αυτοί οι παράγοντες θα μπορούσαν να εξηγήσουν την προτίμηση των ανθρώπων προς το παρελθόν έναντι του παρόντος σε κάθε εποχή. Σήμερα όμως, υπάρχει και μια πιο αντικειμενική αιτία που δικαιολογεί αυτή τη στάση. Σήμερα, ακόμη και αυτοί που είναι απαλλαγμένοι από κάθε είδους προσωπικές και κοινωνικές συμβάσεις που ευνοούν άκριτα το παρελθόν, εξακολουθούν να παρατηρούν μία μείωση της ποιότητας των ιδεών. Κι όμως, οι μεγάλες ιδέες είναι εδώ. Και είναι το ίδιο μεγάλες όσο και παλιότερα.

Ιδέες όπως η γραφική απεικόνιση ολόκληρης της επιφάνειας του πλανήτη μας σε μορφή προσβάσιμη από τον καθένα μας χωρίς να βγει από το δωμάτιό του. Ιδέες όπως η δυνατότητα επικοινωνίας με ήχο και εικόνα μεταξύ ατόμων όσο μακριά και αν βρίσκονται, ακόμη και εκτός του πλανήτη μας. Ιδέες όπως η αυτοματοποιημένη και ακριβής πλοήγηση σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη. Ολόκληρες βιβλιοθήκες σε αποθηκευτικά μέσα που χωρούν στην παλάμη μας. Καταγραφή των γενετικών μας πληροφοριών και δυνατότητα επέμβασης σε αυτές. Χειραγώγηση των κλιματικών φαινομένων. Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Εξωτικά υλικά με επιθυμητούς συνδυασμούς ιδιοτήτων. Νέα δομικά εκπαιδευτικά συστήματα. Επέμβαση στο ανθρώπινο σώμα με ακρίβεια υποδιαίρέσεων του χιλιοστού. Καταπολέμηση του συνόλου

των ασθενειών. Τεχνητή νοημοσύνη. Αποικισμός πλανητών. Ψυχρή σύντηξη. Κβαντικοί υπολογιστές. Οι νέες ιδέες είναι εδώ. Και είναι μεγάλες.

Εντάξει, δεν είναι τόσο ρόδινα τα πράγματα. Αλλά όχι επειδή οι ιδέες αυτές δεν είναι λαμπρές ή δεν είναι πραγματικές. Ούτε γιατί δεν είναι εφικτές και επιτεύξιμες. Αυτές οι ιδέες πραγματικά υπάρχουν και πολλές από αυτές έχουν ήδη υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό, αλλά κατά τη διάρκεια υλοποίησής τους έχουν αλλάξει τον αρχικό τους στόχο, έχουν παρεκκλίνει της πορείας τους, έχουν αλλοιωθεί, έχουν χάσει την ουσία τους. Έχουν *εκφυλιστεί*. Οι μεγάλες ιδέες είναι εδώ, αλλά εκφυλισμένες.

Η έννοια του εκφυλισμού δεν αντικατοπτρίζει την προσωπική γνώμη του καθενός για το πόσο επιτυχημένη είναι μια ιδέα ή για το πόσο βοηθάει τον ίδιο στην καθημερινότητά του. Δεν φανερώνει το επίπεδο αποδοχής μιας ιδέας ή της υλοποίησής της. Ο εκφυλισμός μιας ιδέας είναι η θεμελιώδης και αρνητική μεταβολή στη φύση της, η παρέκκλισή της από το αρχικό πλάνο, η μετουσίωση της ιδέας σε κάτι διαφορετικό. Και αυτό συμβαίνει γιατί στα στάδια της υλοποίησής τους, οι ιδέες καλούνται να επιτελέσουν έναν σκοπό που δεν ήταν στα αρχικά σχέδια των εμπνευστών τους. Καλούνται να συμμετέχουν στο παιχνίδι της ελεύθερης αγοράς, να ταιριάζουν με οποιονδήποτε τρόπο στην εμπορική διακίνηση αγαθών ώστε να καταφέρουν να υπάρξουν. Μια ιδέα που δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης, δεν μπορεί να αποκτήσει υπόσταση στη σημερινή καπιταλιστική κοινωνία.

Οι ιδέες ξεκινούν από τον άυλο κόσμο των ιδεών, όπου μπορούν να εξελιχθούν ανεπηρέαστες και να γίνουν μεγάλες. Όμως, αντί να συνεχίσουν να ενυπάρχουν σε έναν κόσμο όπου η δυνατότητα της ελεύθερης εξέλιξης και ανάπτυξής τους συνεχίζει να υπάρχει, μεταφέρονται στην κοινωνία μας και "καταδικάζονται" να ζήσουν σύμφωνα με τις επιταγές της ελεύθερης αγοράς. Αυτή είναι η αιτία του εκφυλισμού τους.

Για παράδειγμα, η υπερεκμετάλλευση των υδρογονανθράκων έχει οδηγήσει το περιβάλλον του πλανήτη μας σε δυσχερή κατάσταση, ενώ προμηνύει και μια κατάσταση σοκ για όλη την ανθρωπότητα αν δεν είναι προετοιμασμένη όταν θα τελειώσουν τα αποθέματα. Κι όμως η λύση ήρθε από λαμπρές ιδέες που περιλαμβάνουν την εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως η ηλιακή, η αιολική, η γεωθερμική και η κυματική. Πόσο λαμπρή είναι πράγματι η κάθε μια από αυτές τις ιδέες! Να εκμεταλλευτούμε ως ανθρωπότητα την *ελεύθερη* ενέργεια που υπάρχει σε διάφορες μορφές στη φύση. Αλλά πόσο αποδοτική είναι πραγματικά η υλοποίησή της; Μάλλον πολύ λιγότερο του αναμενόμενου κι αυτό γιατί στα στάδια της υλοποίησης των ιδεών αυτών υπεισέρχονται οι παράγοντες της εμπορευματοποίησης, οι οποίοι εκφυλίζουν την ιδέα και την αναγκάζουν να επιτελέσει ένα ρόλο εντελώς διαφορετικό από

τον αρχικό, που ήταν η λύση του ενεργειακού προβλήματος του πλανήτη μας. Με το που αναπτύχθηκε η πεποίθηση ότι οι ιδέες αυτές μπορούν να γίνουν πραγματικότητα, αμέσως έκαναν την εμφάνισή τους συντεταγμένες προσπάθειες κρατών και ιδιωτών για την εμπορική εκμετάλλευση των νέων πηγών ενέργειας και την ολιγοπωλιακή επικράτηση στην παραχώρησή τους. Άρχισαν να παίζονται μικροπολιτικά παιχνίδια επιδοτήσεων που δεν ωφελούν ούτε τους επιδοτημένους, ούτε τους καταναλωτές. Αναπτύχθηκαν "επιστημονικές" δημοσιεύσεις –κατευθυνόμενες από συγκεκριμένα συμφέροντα του σημερινού οικονομικού συστήματος– για την αναγκαιότητα συνέχισης της χρήσης υδρογονανθράκων και για την ακαταλληλότητα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην εφαρμογή τους στο σύνολο του πλανήτη με την αιτιολόγηση ότι η πλήρης επικράτησή τους είναι οικονομικά δυσβάσταχτη και ασύμφορη. Η ιδέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εκφυλίστηκε σε απόπειρα ανανέωσης των πηγών κέρδους.

Η μηχανή αναζήτησης της google είναι μία από τις λαμπρότερες ιδέες των τελευταίων ετών. Έχει καταφέρει να οργανώσει με μοναδικό τρόπο το μεγαλύτερο χαοτικό και δυναμικά εξελισσόμενο δημιούργημα του ανθρώπου, τον παγκόσμιο ιστό. Όχι μόνο μπορεί να ανακαλύψει τις νέες ιστοσελίδες σε ελάχιστο χρόνο και να τις συνδυάσει με τις ήδη υπάρχουσες και με κατάλληλες λέξεις κλειδιά, αλλά τις ταξινομεί και με προηγμένους αλγόριθμους ώστε αυτό που πραγματικά ζητάει ο χρήστης να βρίσκεται στην κορυφή της λίστας αποτελεσμάτων. Σε όλα αυτά έρχονται να προστεθούν η εξατομικευμένη ανάκτηση αποτελεσμάτων, η συμπεριφοριστική ανάλυση και αλγόριθμοι μηχανικής μάθησης, που ως στόχο έχουν την αύξηση της ποιότητας της προσφερόμενης υπηρεσίας. Τι απογίνεται, όμως, αυτή η ποιότητα όταν στις πρώτες θέσεις της λίστας δεν μπαίνουν τα πιο σχετικά αποτελέσματα αλλά οι πιο σχετικές αναρτήσεις διαφημιζόμενων; ή ακόμα χειρότερα οι πιο καλοπληρωμένες διαφημίσεις; Τι γίνεται όταν οι λέξεις κλειδιά για την αναζήτηση παύουν να αντιστοιχούν μόνο σε επιθυμητά νοήματα χρηστών, αλλά αντιστοιχούν και σε επιθυμίες διαφημιζόμενων; Ποιο είναι το αποτέλεσμα όταν η google χρησιμοποιεί τα στοιχεία προηγούμενης συμπεριφοράς των χρηστών όχι μόνο για το όφελος των χρηστών, αλλά για να τα πουλήσει σε οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο θέλει να κατασκευάσει το προφίλ των χρηστών –από διαφημιστικές ή marketing εταιρίες μέχρι μυστικές υπηρεσίες;

Ένα ακόμη παράδειγμα είναι ο κινηματογράφος. Μια εντελώς νέα και διαφορετική μορφή τέχνης ήρθε να προστεθεί στις ήδη παραδοσιακές που υπήρχαν για χιλιετίες: τη γλυπτική, την ζωγραφική, το χορό, την αρχιτεκτονική, τη μουσική και τη λογοτεχνία. Ακράδαντο στοιχείο της αμφίδρομης σύνδεσης της ιδέας αυτής με την ανθρώπινη πρόοδο είναι το γεγονός ότι η νέα αυτή μορφή τέχνης έγινε εφικτή μόνο με την τεχνολογική ανάπτυξη. Και δεν σταματάει

να προοδεύει. Νέες ιδέες δίνουν στον κινηματογράφο όλο και περισσότερα μέσα, όλο και περισσότερες δυνατότητες. Προστέθηκε ήχος στην κινούμενη εικόνα, προστέθηκε χρώμα στην προβολή, προστέθηκε τρίτη διάσταση στην απεικόνιση. Πραγματικά καινοτόμες ιδέες που βοηθούν τον κινηματογράφο να προοδεύσει. Εξακολουθούν, όμως, οι υλοποιήσεις του κινηματογράφου να θυμίζουν πρόοδο; Τι ποσοστό των σημερινών ταινιών θα κατατάσσονταν στα αριστουργήματα της έβδομης τέχνης; Οι μεγάλες ιδέες συνεχίζονται στον τομέα του κινηματογράφου, τόσο στον τεχνικό όσο και στον δημιουργικό τομέα –του σεναρίου, της σκηνοθεσίας, της φωτογραφίας– όπου λαμπροί δημιουργοί εμφανίζονται σε όλες τις γενιές ανεξαιρέτως κι ας έχουν να συγκριθούν με όλο και περισσότερους. Όταν, ωστόσο, οι μεγάλες αυτές ιδέες παύουν να ενυπάρχουν ανεξάρτητες και μπουν στο παιχνίδι της ελεύθερης αγοράς, τότε το αποτέλεσμα σπανίως έχει σχέση με την αρχική ουσία της ιδέας. Η ιδέα έχει εκφυλιστεί.

Λαμπρές ιδέες αναπτύχθηκαν, επίσης, για την online κοινωνική δικτύωση, ώστε ο κάθε χρήστης να μπορεί να δημοσιεύσει τη γνώμη του παρουσιάζοντας τις πληροφορίες που θέλει κι έτσι να πάρει το μονοπώλιο των εκδοτικών οργανισμών στην μετάδοση της πληροφορίας. Σχεδόν άμεσα, όμως, με την υλοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μεταβήκαμε από την ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης, την προώθηση της ελευθερίας του λόγου και την αύξηση της δυνατότητας διακίνησης των απόψεων και των ιδεών, σε πλήρη διαφημιστική εκμετάλλευση, σε καταστρατήγηση των προσωπικών δεδομένων και ελευθεριών, σε αποχαύνωση ολόκληρων γενεών μπροστά από ψηφιακές φάρμες. . .

Αν πάμε λίγο πίσω στο χρόνο θα συναντήσουμε ακόμη ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εκφυλισμού. Ησχάση του ατόμου για επιστημονικούς σκοπούς, αλλά και για την παραγωγή ενέργειας πολλαπλάσιας από ότι είχε γνωρίσει η ανθρωπότητα μέχρι τότε, ήταν μια λαμπρή ιδέα πολλών από τους σπουδαιότερους επιστήμονες του πλανήτη και βασίστηκε στην βαθειά γνώση για τον τρόπο λειτουργίας του κόσμου μας, του σύμπαντός μας. Η ιδέα ήταν μεγάλη και οι επιμέρους ιδέες που θα έκαναν δυνατή την πραγματοποίησή της ακόμη μεγαλύτερες. Τελικά όμως, η υλοποίηση και η χρήση της στράφηκε σε οικονομικά και ιμπεριαλιστικά –δηλαδή, πάλι οικονομικά– συμφέροντα. Κάποιοι από τους ίδιους επιστήμονες πρότειναν την χρήση αυτής της γνώσης για τη δημιουργία όπλων, ώστε να προλάβει η μία πλευρά –η δική τους– την απέναντι πλευρά στην κούρσα του πολέμου. Όταν άρχισαν να διαφαίνονται τα καταστροφικά αποτελέσματα, που ούτε οι ίδιοι δεν μπόρεσαν να προβλέψουν, αρκετοί από αυτούς που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ιδέας –κάποιοι αφιέρωσαν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους– συμμετείχαν σε κινήματα και έγραψαν επιστολές για την *μη* εφαρμογή της. Η υλοποίηση αυτής της ιδέας

μας οδήγησε στην ατομική βόμβα, στο θάψιμο θανάσιμων αποβλήτων στο υπέδαφος περιοχών που ο πληθυσμός τους δεν έχει τη δύναμη να εναντιωθεί, σε όλο και περισσότερες δοκιμές πυρηνικών κεφαλών και σε επανειλημμένες αθετήσεις διακρατικών συμφωνιών μείωσης της χρήσης τους. Και όλα αυτά για το οικονομικό συμφέρον κάποιων, όχι για το πραγματικό συμφέρον όλων.

Σε ένα πιο καθημερινό παράδειγμα, κάποια στιγμή οι άνθρωποι σκέφτηκαν ότι είναι πολύ ψυχαγωγικό να εκμεταλλεύονται τις παραθαλάσσιες περιοχές τους καλοκαιρινούς μήνες για να ηρεμήσουν δίπλα στη θάλασσα. Μεσολάβησε κάποιο διάστημα, αλλά τελικά η επιθυμία για κέρδος κατάφερε να αλλάξει τη φύση και αυτής της ιδέας. Οι όμορφες παραλίες μετατράπηκαν σε απέραντο χάος από ξαπλώστρες, ομπρέλες, πλανόδιους και μη πωλητές, καφέδες, ποτά, θαλάσσια σπορ και ό,τι άλλο μπορεί να πουληθεί με την ευκαιρία της αθρόας προσέλευσης. Ίσως όλα αυτά να συνέβαλαν θετικά στην ψυχαγωγία και την ηρεμία αν υπήρχε ένα μέτρο στην υλοποίησή τους, αλλά το κέρδος δεν έχει άνω φράγμα, δεν έχει μέτρο και μαζί με το κέρδος δεν έχει μέτρο και η εκμετάλλευση κάθε τόπου και κάθε ανθρώπου. Οι ανεξέλεγκτες, αντιαισθητικές προσπάθειες κέρδους στις παραλίες έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο που για να βρεις ελεύθερη και ήσυχη παραλία —όχι ελεύθερη ξαπλώστρα— πρέπει να κάνεις ολόκληρο ταξίδι από τις κατοικημένες περιοχές.

Τα προηγούμενα παραδείγματα, είναι χαρακτηριστικές περιπτώσεις εκφυλισμού των ιδεών. Οι ιδέες εξακολουθούν να είναι μεγάλες, ξεκινούν αγνές, αλλά στην πορεία εκφυλίζονται για να παίξουν τον ρόλο τους στην εμπορική διακίνηση, για να μπορέσουν να υπάρξουν στο μοναδικό κοινωνικό πλαίσιο που επικρατεί σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο, την ελεύθερη αγορά. Αυτό που συμβαίνει δεν είναι η αποτυχημένη υλοποίηση μιας ιδέας, πράγμα που εξαρτάται από την υποκειμενική άποψη του καθενός και οδηγεί συχνά σε διαμετρικά αντίθετες απόψεις για την ίδια ιδέα, αλλά η αλλαγή της ίδιας της φύσης της ιδέας, ο εκφυλισμός της. Ο καθένας από μας μπορεί να σκεφτεί πολλά άλλα παραδείγματα εκφυλισμού κάποιων ιδεών ή να τα αντικρίσει στην καθημερινότητά του.

Όσο η υλοποίηση των ιδεών βρίσκεται στα πρώτα στάδια και η ανάπτυξή τους σε μικρή κλίμακα, αυτές δεν συμμετέχουν στο μεγάλο παιχνίδι της εμπορευματοποίησης και άρα δεν επηρεάζονται από αυτό. Ο εκφυλισμός αρχίζει συνήθως όταν η ιδέα αναπτύσσεται, γίνεται δημοφιλής και κυρίως όταν αρχίζει να δίνει την εντύπωση ότι μπορεί να γίνει αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης, να είναι επικερδής. Η ύπαρξη εκφυλισμένων ιδεών επηρεάζει συνειδητά και υποσυνείδητα τους δημιουργούς των επόμενων ιδεών, οι οποίες είναι εξ' αρχής όλο και περισσότερο προσανατολισμένες στο κέρδος, ή καλύτερα στη "συμμετοχή στο παιχνίδι". Έτσι, οι ιδέες γίνονται πιο ευάλωτες στον εκφυλι-

σμό και ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται και οδηγεί το σύνολο του πολιτισμού και της ανάπτυξης σε δεινή θέση. Πόσα έργα του επονομαζόμενου "πολιτισμού" δεν είναι σήμερα εντελώς απολίτιστα; ή καλύτερα δεν μετατρέπονται σε εντελώς απολίτιστα μέσα στην κοινωνία του κέρδους; Και αυτό συμβαίνει επειδή υπάρχει το πλαίσιο για μια τέτοια μετατροπή, πλαίσιο που ξεκίνησε να αναπτύσσεται με την έλευση και ανάπτυξη της ελεύθερης αγοράς στην ανθρώπινη κοινωνία. Το κυνήγι του κέρδους έχει καταστεί μία από τις ισχυρότερες κοινωνικές συνήθειες της ανθρωπότητας και επιφέρει τον εκφυλισμό κάθε νέας ιδέας, όσο μεγάλη κι αν είναι.

Σε περασμένους καιρούς δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο. Ο τροχός ήταν μια λαμπρή ιδέα της αρχαιότητας. Δεν εκφυλίστηκε όμως για ολόκληρες χιλιετίες, παρά μόνο στην εποχή του καπιταλισμού και πιο συγκεκριμένα στην εποχή της μαμάς του, της βιομηχανικής επανάστασης. Τότε η λαμπρή ιδέα του τροχού μετατράπηκε σε ανταγωνιστική κούρσα επικράτησης της μιας ή της άλλης αυτοκινητοβιομηχανίας. Πέρασε από κάποια στάδια διαμερισμού της εμπορικής πίτας μεταξύ ιδιωτών και κράτους και τελικά οδήγησε στην πλήρη μεταβολή της κατάστασης, στο πέρασμα από μια ιδέα για την πρόοδο του ανθρώπου σε ένα μέσο εμπορικής εκμετάλλευσης. Έτσι σήμερα ολόκληρη η κοινωνία ασχολείται με ποσοστά ατυχημάτων και δυστυχημάτων στους δρόμους, με διαδηλώσεις για την αύξηση των διοδίων, με μονοπωλιακά συμφέροντα που φτάνουν να πωλούν μεταχειρισμένα αυτοκίνητα για καινούργια, με την ακρίβεια των καυσίμων, τον πετρελαϊκό αποκλεισμό, την υπερθέρμανση του πλανήτη, τους πολέμους για το πετρέλαιο. . . Πόσα από αυτά συμπεριλαμβάνονταν στην αρχική ιδέα του τροχού; Σίγουρα κανένα. Πόσα από αυτά, αντιθέτως, είναι απόρροιες της ελεύθερης αγοράς και μπορούν να γίνουν σήμερα πραγματικότητα επειδή υπήρξε η ιδέα του τροχού; Όλα αυτά.

Για σκεφτείτε τον πρώτο άνθρωπο που εφηύρε τον τροχό, τον δοκίμασε, τον ανέπτυξε και τον έκανε λειτουργικό, στη συνέχεια να τον δήλωνε ως πατέντα, ως αποκλειστική ευρεσιτεχνία, και όλοι οι υπόλοιποι να έπρεπε να του δώσουν αντάλλαγμα για να αποκτήσουν έναν τροχό. . . ή άντε δύο! Ευτυχώς, δεν υπήρχε το πλαίσιο για να ενεργήσει με αυτόν τον τρόπο, ούτε το κοινωνικό ούτε το προσωπικό. Το κοινωνικό πλαίσιο περιλαμβάνει επινοήσεις των τελευταίων ετών, των ετών του καπιταλισμού, όπως τα γραφεία ευρεσιτεχνιών, τους νόμους περί πνευματικών δικαιωμάτων, την νομική περιφρούρηση και προστασία των εταιριών και την ανάδειξη του ατομικού κέρδους σε βασικό δικαίωμα. Το προσωπικό πλαίσιο περιλαμβάνει αυτήν την εσωτερική δύναμη που μας ωθεί στην εγωιστική συμπεριφορά να ιδιοποιηθούμε όσα περισσότερα μπορούμε, υλικά και άυλα, αυτήν την περίεργη ανίκητη επιθυμία για συμμετοχή στην ελεύθερη αγορά, αυτό το ερέθισμα, το πάθος που μας κάνει να προτιμούμε το πρόσκαιρο ατομικό συμφέρον από την μόνιμη συλλογική πρόοδο.

Η τυπογραφία ήταν μία ακόμη λαμπρή ιδέα, αλλά για αναλογιστείτε, τί μεσολάβησε μέχρι το ενδιαφέρον να στραφεί στη διεκδίκηση των πνευματικών δικαιωμάτων και τον ανταγωνισμό των εκδοτικών οίκων; Σε τέτοιο βαθμό, μάλιστα, ώστε οι εκδότες να επεμβαίνουν στο ίδιο το κείμενο του συγγραφέα, πολλές φορές βάνουσα, για να το κάνουν πιο εμπορικό, όπως οι ίδιοι νομίζουν. Σήμερα τα εκδοτικά συμφέροντα αποφασίζουν για τους τρόπους και τα σημεία διανομής όχι με γνώμονα την αύξηση της αναγνωστικής δυνατότητας, το συμφέρον του αναγνώστη, ή το συμφέρον του δημιουργού, αλλά το χρηματικό τους κέρδος. Ακόμη και η λογοκλοπή δεν γίνεται πια για λόγους ικανοποίησης του προσωπικού εγωισμού, αλλά για λόγους ικανοποίησης της τσέπης μας.

Για φανταστείτε τον Gutenberg να κλείδωνε την τυπογραφική μηχανή του στο πίσω δωμάτιο του σπιτιού του και να παρέδιδε αντίτυπα μόνο σε όσους τον πλήρωναν, παρουσιάζοντας την δυνατότητα αντιγραφής ως κάτι το ξεχωριστό που κανείς άλλος δεν μπορεί να επιτύχει. Ευτυχώς, απουσίαζε το πλαίσιο για να πράξει με αυτόν τον τρόπο.

Η ανακάλυψη της φωτιάς ήταν μια λαμπρή στιγμή στην ανθρώπινη ιστορία. Και η μετέπειτα χρήση της για ζεστασιά, για προστασία και για προετοιμασία της τροφής ήταν όλες μεγάλες ιδέες.

Φανταστείτε, όμως, τον Προμηθέα να πουλάει αναμμένα δαδιά! Είναι σαν κάποιος να πουλάει εμφιαλωμένο νερό δίπλα σε τρεχούμενη κρυστάλλινη πηγή. Οραματίζετε την εικόνα, όπου ο Προμηθέας ανάβει όλα τα δαδιά από μια σταθερή εστία φωτιάς και επικαλείται ότι μόνο αυτός μπορεί να καταφέρει αυτόν τον πολλαπλασιασμό, αυτήν τη γέννηση. Μάλλον φαίνεται αρκετά γελοίο, αλλά ακριβώς το ίδιο συμβαίνει σήμερα με τις περισσότερες, αν όχι όλες, τις νέες ιδέες και κυρίως με τις μεγαλύτερες από αυτές. Βέβαια, όταν κάποιος άλλος καταφέρει να αναπαραγάγει την διάδοση της φωτιάς, έστω και κατά λάθος, τότε ο Προμηθέας θα χρειαστεί ένα γραφείο καταχώρησης της πατέντας για να συνεχίσει τις business του και έναν καλό δικηγόρο. Ευτυχώς, τότε δεν υπήρχαν αυτά, δεν υπήρχε το πλαίσιο. Σήμερα, όμως, υπάρχει και γίνεται όλο και πιο ισχυρό, όλο και πιο στιβαρό.

Η ίδια η ελεύθερη αγορά ήταν μια μεγάλη ιδέα, θέλοντας να απελευθερώσει την διακίνηση των αγαθών και να δώσει μια ώθηση στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Τουλάχιστον, έτσι παρουσιάστηκε από μερικούς από τους πρώτους θεωρητικούς θεμελιωτές της. Είναι, όμως, μάλλον απίθανο οι πρωτεργάτες και εμπνευστές της, να είχαν στο μυαλό τους το σημερινό χάλι. Τελικά η ιδέα αυτή κατέστη τόσο "ελεύθερη" που υποδούλωσε όλη την ανθρωπότητα υλικά και πνευματικά, υπέταξε το σύνολο του πολιτισμού και των εκφάνσεών του, εξανδραπόδισε την ίδια την ανάπτυξη, έφαγε τον ίδιο της τον εαυτό, εκφυλίστηκε.